

PODNĚT

Výboru pro práva cizinců Rady vlády pro lidská práva

ze dne 04. 08. 2020

k připravovanému systému jazykové přípravy žáků-cizinců

Výbor pro práva cizinců vyzývá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby neprodleně přijalo systém jazykové přípravy žáků-cizinců tak, aby od 1. ledna 2021 nedocházelo k porušování práva dětí-cizinců na přístup ke vzdělání. Dostatečná a včasná jazyková příprava je zásadní pro začlenění dětí-cizinců do vzdělávacího systému a pro jejich integraci do společnosti.

Výbor pro práva cizinců podporuje takové nastavení systému jazykové přípravy, které maximálně podpoří integraci žáků-cizinců na školách, a které bude dostupné co nejširšímu okruhu žáků.

Výbor pro práva cizinců vítá mnohé z parametrů systému, který Ministerstvo školství při několika příležitostech představilo.¹ Především možnost poskytnutí jazykové přípravy dotčeným žákům též zpětně po zavedení systému (nikoli pouze žákům, kteří do systému nově přijdou), nebo realizaci podpůrné výuky českého jazyka během doby výuky (nikoli po vyučování). Nový systém přípravy žáků má též přinést výrazné zvýšení rozsahu jazykové přípravy, což je z hlediska vzdělávacích potřeb žáků nejzásadnější a nejvítanější změna. Výbor pro práva cizinců však jako hlavní hledisko nastavení systému vnímá dostupnost všem žákům-cizincům, kteří tuto podporu potřebují pro zapojení do školního života a svůj řádný rozvoj.

Potřeba včasného přijetí systému

Podle statistických údajů Ministerstva školství se ve školním roce 2019/2020 na základních školách nacházelo přes 26 500 žáků-cizinců, na školách mateřských necelých 12 000 žáků-cizinců. Ve školním roce 2015/2016 šlo o necelých 18 300 žáků-cizinců na

¹ *Připravované změny v systému podpory a integrace žáků-cizinců v základním vzdělávání. Záznam z konference Neznalost zákona neomlouvá?! z 21. ledna 2020:*

https://www.ochrance.cz/dalsi-aktivity/archiv-vzdelavacich-akci/?tx_odcalendar%5Buid%5D=328&cHash=da69beb84c4ada97b37de61efc4d5edb.

Děti a žáci s odlišným mateřským jazykem. Téma zasedání Výboru pro práva cizinců dne 18. června 2019:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rfp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/Zapis-jednani-Vyboru-dne-18-06-19_1.pdf.

základních školách, a o 8 300 žáků-cizinců na mateřských školách²; počty žáků-cizinců v českém vzdělávacím systému tedy narůstají.

V současné době jsou žáci cizinci na základních školách a v posledním povinném školním roce mateřských škol podporováni především prostřednictvím rozvojových programů, jejichž smyslem je zajistit podporu výuky českého jazyka těmto žákům s cílem jejich řádného zapojení do vzdělávacího systému. **Rozvojové programy se novelou zákona č. 284/2020 Sb., školského zákona, účinné od 1. 10. 2020, k prvnímu lednu roku 2021, ruší.** Ač je tato forma podpory dlouhodobě hodnocena jako nedostatečná, neboť nepokrývá potřeby všech dětí a nenaplnuje parametry intenzivní přípravy, kterou tyto děti potřebují, byla alespoň částí žáků a škol dostupná a jimi využívána. Ministerstvo školství připravuje nový systém jazykové přípravy těchto žáků-cizinců, který by rušený systém nahradil. Nový systém však k datu schvalování tohoto Podnětu nebyl schválen, a existuje zde reálná hrozba, že do začátku roku 2021 schválen nebude.

Podpora vzdělávání žáků-cizinců má být od roku 2021 financována z rezerv krajských úřadů na základě parametrů, které má nový systém jazykové přípravy žáků-cizinců vymezit. Je proto nutné, aby byl řešený systém přípravy k prvnímu lednu roku 2021 připraven. Pokud k přípravě a zahájení nového systému přípravy nedojde, žáci-cizinci a jejich pedagogové na českých základních školách nebudou mít přístup k **žádné systémové podpoře**. Výbor pro práva cizinců takovýto stav považuje za zásadní porušení práva na přístup ke vzdělání, k němuž by v žádném případě nemělo dojít.

Potřeba vhodného nastavení systému

Systém jazykové přípravy žáků-cizinců podle Výboru pro práva cizinců musí být dostupný všem žákům-cizincům, kteří jej potřebují. Výbor pro práva cizinců tedy podporuje variantu dostupnosti jazykové přípravy na všech školách, kde se žáci-cizinci nacházejí. Variantou nastavení systému jazykové přípravy, která byla představena zástupkyní Ministerstva školství na zasedání Výboru pro práva cizinců dne 15. července 2020, je určit v každé obci s rozšířenou působností minimálně jednu školu, která by přípravu zajišťovala, a dále přípravu realizovat na školách, kde počet žáků-cizinců překročí stanovenou hranici. V tomto případě jsou však žáci-cizinci, kteří nestudují na žádné z takto zvolených škol, v mnohých regionech **ohroženi nedostupností jazykové přípravy**, neboť budou odkázáni na dojíždění do stanovené školy, které nemusí být ve všech případech možné. Takovýto stav neřeší příčinu, kvůli níž je nový systém vytvářen, tedy **efektivní a dostatečnou dostupnost podpory všem žákům, kteří ji potřebují**.

Neméně podstatným argumentem pro decentralizaci jazykové přípravy je obava z přílišné koncentrace žáků-cizinců na zvolených školách, která v určitém kritickém momentu vede k odchodu majoritních žáků do okolních škol. K tomuto dochází zejména na základě obav rodičů majoritních žáků z nekvalitní výuky, přílišně přizpůsobené potřebám žáků-

² Údaje z prezentace Ministerstva školství k tématu *Připravované změny v systému podpory a integrace žáků-cizinců v základním vzdělávání*. Záznam z konference *Neznalost zákona neomlouvá?!* z 21. ledna 2020:

https://www.ochrance.cz/dalsi-aktivity/archiv-vzdelavacich-akci/?tx_odcalendar%5Buid%5D=328&cHash=da69beb84c4ada97b37de61efc4d5edb.

cizinců. Jakkoliv mohou být tyto obavy neoprávněné, jsou reálné a mají dopad na vznik segregovaných škol.³

Výuka češtiny jako druhého jazyka na kmenové škole žáka je žádoucí také s ohledem na inkluzi do běžné výuky a socializaci do kolektivu, se kterými je třeba začít hned od počátku po nástupu žáka na jeho kmenovou školu. Kombinovat intenzivní výuku češtiny na zvolené škole (která by měla mít rozsah zhruba sedm vyučovacích hodin týdně) s efektivní inkluzí a socializací do kolektivu v kmenové škole bude s ohledem na dojíždění žáků velmi komplikované, až neřešitelné. Variantou je situace, kdy žák bude po dobu konání intenzivní výuky navštěvovat výuku na zvolené, nikoliv na své kmenové škole; to bude ovšem znamenat velký zásah do kapacity tříd těchto škol. Především to však bude mít nežádoucí dopad na klima tříd dané školy, a též na postoje a klima v rámci pedagogických sborů. Přítomnost těchto žáků ve výuce totiž při této variantě zatíží učitele těchto tříd, neboť inkluze žáků s neznalostí jazyka do výuky je velmi náročná.

³ Příklady tohoto fenoménu existuje v České republice velké množství. Minoritou nejsou v těchto případech většinou cizinci, ale Romští žáci; zkušenosti ze zahraničí ale problém potvrzují i v otázce integrace/inkluze cizinců.